

Jan Dietrich & Anne Katrine de Hemmer Gudme (red.). *Gud og os: Teologiske læsninger af Det Gamle Testamente i det 21. århundrede*. Köpenhamn: Bibelselskabets Forlag. 2021. 575 s.

Litteratur utgiven på svenska med primärt fokus på Gamla testamentet hör inte till vanligheterna. Än magrare är det med böcker som dessutom ligger i forskningsfronten och går att använda i undervisningssammanhang. Den nyutkomna *Gud og os*, som innehåller en rad texter på danska, norska och svenska och har studenter på grundnivå som primär målgrupp, är därför mycket välkommen.

Antologin, som är ett slags festskrift till Else K. Holt, består av en introduktion samt 26 kapitel skrivna av i huvudsak skandinaviska bibelvetare. Bokens fokus – en samtidsorienterad introduktion till teologi i Gamla testamentet – placeras på den bibelvetenskapliga kartan genom att Holt i inledningen, efter att ha gett en kort forskningsöversikt, diskuterar skillnader mellan gammaltestamentlig religionshistoria, gammaltestamentlig teologi och bibelteologi. Där den första förstås som primärt deskriptiv (med fokus på hur traditioner, idéer och praxis utvecklats över tid) förstås de andra två som mer normativa (med fokus på att identifiera huvudlinjer med relevans för samtiden). Förhållandet mellan de två sistnämnda är sedan att medan den gammaltestamentliga teologin håller sig till Gamla testamentet behandlar bibelteologin även Nya testamentet och förhållandet mellan dessa två.

Antologins fokus är alternativt två. Målet är därmed inte primärt att ge (deskriptiva) översikter av teologier i Gamla testamentet, utan att även läsa Gamla testamentet med ett öga på samtiden: ”stadig med rod i en historisk-kritisk tilgang til teksterne, men med en ønske om *ikke blot at være deskriptiv*” (s. 16, min kursivering). Utgångspunkten är att Gamla testamentet har något att säga in i nutida teologiska samtal – inte bara kyrkliga, utan också de som äger rum i både sekulära

och akademiska sammanhang. Det normativa ska därför inte uppfattas som konfessionellt, snarare är det utifrån ”den akademiske sekularitet” som bokens författare ”stiller nogle af den systematiske teologis normative spørgsmål om Guds egenskaber og menneskers forhold til Gud og hinanden” (s. 16). Vad är då teologi? Begreppet definieras (något cirkulärt) som ”forsøget på att forstå, diskutere og gentænke en teologisk problemstilling i en aktuel kulturel og religiøs kontekst” (s. 17).

Rent konkret fokuserar varje kapitel en tydligt avgränsad textkorpus (som regel en eller flera böcker, med undantag för Josefsberättelsen i 1 Mos. 37–50) och följer en på förhand given struktur: Efter en inledning ges en kort presentation av det aktuella textmaterialet och en forskningshistorik. Sedan fokuseras en till tre centrala texter. Dessa blir först föremål för bibelvetenskaplig närläsning, jämförs sedan med varandra och diskuteras slutligen i relation till andra gammaltestamentliga teologier, följt av en avslutande del. Denna likformade struktur innebär dock inte att kapitlens innehåll likriktas – snarare tvärtom, som den korta översikten nedan kommer att visa.

De flesta av Gamla testamentets böcker får egna kapitel: Pentateuken diskuteras i ljuset av allt ifrån förhållandet mellan mirakel och realism till relationen mellan luthersk pietism och deuteronomistisk teologi i fem kapitel skrivna av Søren Holst, Martin Friis, Jan Dietrich, Bernhard Lang och Hans Jørgen Lundager Jensen och följs av kapitel om Josua (kap. 5, Carolyn J. Sharp), Domarboken (kap. 7, Tammi J. Schneider), Samuelsböckerna (lästa i ljuset av maskulinitetsforskning, kap. 8, Anne Katrine de Hemmer Gudme), Kungaböckerna (kap. 9, Flemming A.J. Nielsen), Psaltaren (kap. 11, Fredrik Lindström), Ordspåkboken (kap. 12, Kasper Siegismund), Job (kap. 13, Terje Stordalen), Jesaja (kap. 16, Jesper Høgenhaven), Jeremia (kap. 17, Amy Kalmanofsky), Klagovisorerna (kap. 18, Jill Middlemas), Hesekiel (presenterad i en

dataspelsinspirerad läsning, kap. 19, Corrine Carvalho) och Daniel (kap. 20, Sif Egede). Andra böcker behandlas tillsammans: Krönikeböckerna diskuteras tillsammans med Esra och Nehemja (kap. 10, Kristin Joachimsen), Höga Visan med Predikaren (som läses i ljust av ekoteologi, kap. 14, Mette Bundvad), Josefsberättelsen med Rut, Ester och Jona (kap. 15, Frederik Poulsen), Hosea med Joel, Amos och Mika (kap. 21, Francis Landy), Nahum med Habakkuk och Sefanja (kap. 22, Göran Eidevall) och Haggai med Sakarja och Malaki (kap. 23, Corinna Körting).

De tre avslutande kapitlen har mer allmän karaktär. Louis Stulman (kap. 24) läser Gamla testamentet utifrån ett ”förlorarperspektiv”, John J. Collins (kap. 25) diskuterar idén om Gamla testamentet som uppenbarelse, och Anders-Christian Jacobsen (kap. 26) diskuterar Gamla testamentets relevans och betydelse för kristen teologi.

Bokens stora styrka är det faktum att framstående skandinaviska forskare tar Gamla testamentets relevans för nutida teologiska samtal på allvar. För som Holt skriver är det ”den gammeltestamentlige teologis opgave og ansvar at pege på og indlede samtalen om de teologiske områder, hvor den nyere forskning har noget at bidrage med til afklaring af det med Gud og os” (s. 19). Denna styrka – att de teologiska läsningarna inte enbart är deskriptiva – syns i många av kapitlen (även om det kan noteras att ett flertal kapitel trots allt ändå är huvudsakligen deskriptiva). Som ett exempel gör Sharp i kapitel 6 en spännande läsning av de problematiska vålds- och utrotningstexterna i Josua. Både (kyrkofädernas) allegoriska läsningar och historisk-kritiska läsningar (som betonar att utrotningskrigen aldrig ägt rum) kritiserar som otillräckliga. I stället läses texterna i ljust av ett slavperspektiv, så som det kommer till uttryck i afroamerikanska *spirituals* (framför allt ”Wade in the Water”), och det konstateras att ”volden i bogen er på flodniveau, dens traditionsstrømme er uforudsigelige, og havbunden under fortolkerens fødder forandrer sig konstant. Men den

eneste vej fremad er gennem strømmen, hvis vi vil anerkende Den Hebraiske Bibels teologiske udsagn” (s. 162).

En positiv konsekvens av relevansaspekten är också att en mängd olika teorier och metoder står sida vid sida, något som ger utmärkta möjligheter att i en klassrumssituation föra samtal kring just teori- och metodfrågor. Kapitlen kan alltså utan problem läsas var för sig. Samtidigt kan mångfalden ses som en möjlig svaghet, eftersom det inte ges någon helt likvärdig introduktion till teologierna i Gamla testamentet, något som ofta är viktigt för studenter på grundnivå. Antologins struktur kan också riskera att osynliggöra att teologiska kontinuiteter ibland kan vara större mellan än inom texterna som behandlas i de olika kapitlen.

Detta förtar dock inte det stora värdet med boken. Ytterst ska redaktörer och skribenter ha stort tack för denna rika och tankeväckande antologi, som kommer vara till nytta för teologistudenter under en lång tid framöver.

David Davage
TD, Umeå

DOI: 10.51619/stk.v98i1.23938

Nils Franzén, Victor Moberger & Olle Risberg. *Grundbok i metaetik*. Lund: Studentlitteratur. 2021. 300 s.

Grundbok i metaetik gör anspråk på, vilket namnet antyder, att ge en allomfattande bild av vad det komplexa och något mystiska området vi kallar metaetik är för något. Med utgångspunkt i metaetikens centrala frågeställningar presenterar författarna Nils Franzén, Victor Moberger och Olle Risberg en bok som ska vara intresseväckande för en bred läsekrets. Författarna beskriver det på följande sätt: ”Metaetiken behandlar filosofiska frågor om hur moraliska utsagor, moraliska uppfattningar, moraliska fakta och moralisk kunskap är beskaffad, såväl som frågan huruvida sådana fakta och sådan kunskap överhuvudtaget finns” (s. 10). Utifrån dessa